

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

19 mai 2004

RÉVISION DE LA CONSTITUTION

Révision de l'article 67 de la Constitution

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA RÉVISION DE LA CONSTITUTION ET DE LA
RÉFORME DES INSTITUTIONS
PAR
M. Alain COURTOIS

SOMMAIRE

I. Discussion	3
II. Vote	13

Document précédent :

Doc 51 **1081/ (2003/2004)** :
001 : Projet transmis par le Sénat.

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

19 mei 2004

HERZIENING VAN DE GRONDWET

Herziening van artikel 67 van de Grondwet

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE HERZIENING VAN DE GRONDWET EN DE
HERVORMING VAN DE INSTELLINGEN
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **Alain COURTOIS**

INHOUD

I. Bespreking	3
II. Stemming	13

Voorgaand document :

Doc 51 **1081/ (2003/2004)** :
001 : Ontwerp overgezonden door de Senaat.

**Composition de la commission à la date du dépôt du rapport /
Samenstelling van de commissie op datum van indiening van het verslag:
Président/Voorzitter : Herman De Croo**

A. — Titulaires / Vaste leden :

VLD Alfons Borginon, Herman De Croo, Anne-Marie Neyts-Yuttebroeck
 PS Alisson De Clercq, Thierry Giet, Marie-Claire Lambert
 MR Alain Courtois, Olivier Maingain, Philippe Monfils
 SP.A-SPIRIT Hilde Claes, Patrick Janssens, Geert Lambert
 CD&V Yves Leterme, Servais Verherstraeten
 Vlaams Blok Koen Bultinck, Bart Laeremans
 cdH Joëlle Milquet

B. — Plaatsvervangers / Membres suppléants :

Filip Anthuenis, Guido De Padt, Martine Taelman, Geert Versnick
 Jean-Marc Délizée, Claude Eerdeken, Yvan Mayeur, Charles Picqué
 Anne Barzin, Valérie De Bue, Jean-Luc Crucke, Marie-Christine Marghem
 Anne-Marie Baeke, Walter Muls, Guy Swennen, Dirk Van der Maelen
 Pieter De Crem, Paul Tant, Liesbeth Van der Auwera
 Hagen Goyvaerts, Gerda Van Steenberge, Frieda Van Themsche
 Jean-Jacques Viseur, Melchior Wathelet

cdH	: Centre démocrate Humaniste
CD&V	: Christen-Democratisch en Vlaams
ECOLO	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
FN	: Front National
MR	: Mouvement Réformateur
N-VA	: Nieuw - Vlaamse Alliantie
PS	: Parti socialiste
sp.a - spirit	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
VLAAMS BLOK	: Vlaams Blok
VLD	: Vlaamse Liberalen en Democraten

Abréviations dans la numérotation des publications :	Afkortingen bij de nummering van de publicaties :
DOC 51 0000/000 : Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif	DOC 51 0000/000 : Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA : Questions et Réponses écrites	QRVA : Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV : Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)	CRIV : Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)
CRABV : Compte Rendu Analytique (couverture bleue)	CRABV : Beknopt Verslag (blauwe kaft)
CRIV : Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)	CRIV : Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)
PLEN : Séance plénière	PLEN : Plenum
COM : Réunion de commission	COM : Commissievergadering

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants	Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers
Commandes : Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.laChambre.be e-mail : publications@laChambre.be	Bestellingen : Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.deKamer.be e-mail : publicaties@deKamer.be

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a examiné le présent projet de révision de la Constitution, transmis par le Sénat, au cours de sa réunion du 12 mai 2004.

I. — DISCUSSION

Le vice-premier ministre et ministre du Budget et des Entreprises publiques, M. Johan Vande Lanotte, attire l'attention des membres sur le fait que le présent projet de révision de la Constitution est le résultat d'une initiative parlementaire émanant du Sénat et à l'élaboration de laquelle le gouvernement n'a pas participé.

Le président, M. Herman De Croo, rappelle la genèse du projet de révision de la Constitution à l'examen.

La perspective des élections régionales et communautaires du 13 juin 2004 a suscité des craintes quant à la continuité des activités du Sénat. Le Sénat est composé de quatre catégories de membres : sénateurs de droit, élus directs, communautaires et cooptés. L'absence de conseils de communauté pendant les trois semaines séparant les élections et l'installation des conseils nouvellement élus faisait planer un doute sur le sort des sénateurs communautaires. La qualité de membre d'un conseil de communauté est une condition essentielle pour devenir sénateur communautaire. Or, les sénateurs communautaires qui ne seront pas réélus en qualité de conseiller régional ou communautaire ne rempliront plus cette condition et perdront leur qualité de sénateur. La question se posait de savoir si le Sénat serait encore valablement constitué durant cette période et s'il pourrait valablement délibérer. Ces doutes donnèrent lieu au dépôt de deux propositions de loi de M. Jean-François Istasse et consorts (doc. Sénat, 3-481/1 à 4 et 482/1 à 4 - 2003/2004). Suite aux objections du Conseil d'Etat, ces deux propositions de loi firent place à la proposition de révision de la Constitution dont est issu le présent projet.

Le projet de révision, transmis par le Sénat, propose une solution originale. Il tend en effet à compléter l'article 67, § 1er, de la Constitution par un second alinéa qui dispose que, lorsque le renouvellement des conseils de communauté n'a pas lieu en même temps que le renouvellement des chambres fédérales, les sénateurs de communauté restent en fonction jusqu'à l'installation des nouveaux conseils de communauté. Il y aura donc une catégorie de sénateurs temporaires, qui ont été dési-

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft dit door de Senaat overgezonden ontwerp tot herziening van de Grondwet besproken tijdens haar vergadering van 12 mei 2004.

I.— BESPREKING

Vice-eerste minister en minister van Begroting en Overheidsbedrijven Johan Vande Lanotte vestigt er de aandacht van de leden op dat dit ontwerp tot herziening van de Grondwet het resultaat is van een parlementair initiatief van de Senaat en dat de regering niet heeft deelgenomen aan de totstandkoming ervan.

Voorzitter Herman De Croo overloopt de ontstaansgeschiedenis van het ter bespreking voorliggende ontwerp tot herziening van de Grondwet.

In het licht van de gewest- en gemeenschapsverkiezingen van 13 juni 2004 was ongerustheid gerezen omtrent de continuïteit van de activiteiten van de Senaat. De Senaat heeft vier soorten van leden: de senatoren van rechtswege, de rechtsreeks verkozen senatoren, de gemeenschapssenatoren en de gecoöpteerde senatoren. Tussen de verkiezingsdag en de installatie van de nieuw verkozen raden verlopen drie weken, tijdens welke onzekerheid bestaat over de positie van de gemeenschapssenatoren. De hoedanigheid van lid van een gemeenschapsraad is een grondvoorwaarde om gemeenschapssensor te kunnen worden. De gemeenschapssenatoren die echter niet worden herverkozen als lid van een gewest- of een gemeenschapsraad, zullen dan ook niet langer aan die voorwaarde voldoen en zullen dus hun hoedanigheid van senator verliezen. De vraag rees of de Senaat gedurende die periode nog geldig samengesteld zou zijn en geldig zou kunnen vergaderen. Teneinde die twijfel weg te nemen, had de heer Jean-François Istasse c.s. twee wetsvoorstellen ingediend (Stuk Senaat nr. 3-481/1 tot 4 - 2003/2004 en Stuk Senaat nr. 482/1 tot 4 - 2003/2004). Als gevolg van bezwaren van de Raad van State werden die twee wetsvoorstellen evenwel vervangen door een voorstel tot herziening van de Grondwet, waaruit het thans voorliggende ontwerp is voortgevloeid.

Het ter bespreking voorliggende ontwerp tot herziening van de Grondwet, zoals dat door de Senaat werd overgezonden, stelt een originele uitweg in uitzicht. Het ontwerp strekt er immers toe artikel 67, § 1, van de Grondwet aan te vullen met een tweede lid dat bepaalt dat als de vernieuwing van de gemeenschapsraden niet samenvalt met de vernieuwing van de Senaat, de gemeenschapssenatoren hun ambt behouden tot de installatie van de nieuwe gemeenschapsraden. Er zal dus

gnés par les communautés mais n'ont pas été réélus ou n'ont plus été candidats, mais qui continueront à siéger pour le bon fonctionnement du Sénat.

Un certain nombre de questions restent toutefois sans réponse. Quel est le sort de ces sénateurs si les conseils de communauté ne désignent pas leurs successeurs lors de la séance d'installation ? Que se passe-t-il si l'un de ces sénateurs démissionne pendant la période transitoire ? L'absence temporaire de conseil de communauté empêche-t-il la désignation d'un successeur ? Enfin, comment doivent s'appliquer les dispositions relatives à l'immunité parlementaire aux sénateurs communautaires sortants et à leurs successeurs ?

En outre, il convient d'examiner dans quelle mesure l'adoption du projet à l'examen épuise la compétence du Constituant. La déclaration de révision de la Constitution du 10 avril 2003 ouvre l'article 67 à révision, sans autre précision. Le projet à l'examen constitue-t-il une révision épuisant la compétence du Constituant ou ne s'agit-il que d'un ajout, laissant le Constituant libre de procéder ultérieurement à une révision ?

*
* *

Le vice-premier ministre et ministre du Budget et des Entreprises publiques donne son avis concernant les différentes questions juridiques soulevées par le président.

A. *La compétence du Constituant*

La déclaration de révision de la Constitution ouvre à révision l'article 67, sans autre précision. L'ajout en projet ne correspond donc pas exactement à ce qui a été prévu par le pré-constituant. Mais c'est à la Chambre des représentants et au Sénat qu'il appartient d'interpréter conjointement la volonté du pré-constituant. C'est aussi à ces deux assemblées qu'il appartiendra de juger si l'adoption du projet à l'examen épuise ou non leur compétence à l'égard de l'article 67. Telle est la logique de la procédure de révision de la Constitution.

een categorie «tijdelijke senatoren» zijn, dus de senatoren die door de gemeenschappen werden aangewezen, maar die niet opnieuw zijn verkozen of niet opnieuw kandidaat zijn geweest, maar die voor de goede werking van de Senaat zitting blijven hebben.

Er blijven niettemin een aantal vragen onbeantwoord. Wat gebeurt er met die senatoren als de gemeenschapsraden tijdens de installatievergadering hun opvolgers niet aanwijzen? *Quid* als één van de senatoren tijdens de overgangperiode aftreedt? Verhindert het feit dat er geen gemeenschapsraad is, de aanwijzing van een opvolger? Hoe moeten ten slotte de bepalingen in verband met de parlementaire onschendbaarheid worden toegepast op de aftredende gemeenschapssenatoren en hun opvolgers?

Bovendien moet worden onderzocht in welke mate de aanneming van het ter bespreking voorliggende ontwerp meebrengt dat de Grondwetgever niet bevoegd is om dat artikel later nogmaals te wijzigen. De verklaring tot herziening van de Grondwet van 10 april 2003 maakt artikel 67 voor herziening vatbaar, zonder verdere precisering. Is het ter bespreking voorliggende ontwerp een herziening die de bevoegdheid terzake van de grondwetgever uitput, of gaat het maar om een toevoeging waarbij de Grondwetgever de mogelijkheid behoudt later tot een herziening over te gaan?

*
* *

Vice-eerste minister en minister van Begroting en Overheidsbedrijven Johan Vande Lanotte geeft zijn mening over de verschillende door de voorzitter opgeworpen juridische vragen.

A. *De bevoegdheid van de grondwetgever*

De verklaring tot herziening van de Grondwet maakt artikel 67 voor herziening vatbaar, zonder verdere precisering. De ontworpen toevoeging stemt dus niet precies overeen met wat door de preconstituante is bepaald. Maar het is de taak van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat om samen de wil van de preconstituante te interpreteren. Het komt die twee assemblees ook toe te oordelen of de aanneming van het ter bespreking voorliggende ontwerp meebrengt dat ze niet langer bevoegd zijn om later artikel 67 nogmaals te wijzigen. Dat is de logica van de procedure tot herziening van de Grondwet.

B. *Le terme du mandat de sénateur communautaire*

Le système établi par le projet à l'examen n'a, en soi, rien d'inhabituel. Il peut être comparé, par exemple, au cas d'un bourgmestre assurant l'intérim en attendant la nomination de son successeur. Cet exemple montre cependant aussi la faille du dispositif en projet.

L'objectif de continuité poursuivi aurait été mieux atteint si le mandat de sénateur communautaire avait été prolongé jusqu'à la désignation d'un successeur plutôt que jusqu'à l'installation des conseils de communauté. Le texte à l'examen ne comble pas le vide qui se créerait si, le jour de leur installation, les conseils de communauté ne procédaient pas à la désignation de leurs sénateurs. Au contraire, en consacrant la nécessité pour le Sénat d'être composé des quatre catégories de sénateurs prévues par l'article 67, § 1er, pour délibérer valablement, le texte en projet met à mal la légitimité du Sénat durant la période comprise entre l'installation des conseils de communauté et la désignation des nouveaux sénateurs communautaires dans le cas où ces deux actes interviendraient à des moments distincts.

C. *La représentativité du Sénat durant la période transitoire*

Le ministre n'a pas d'objection à faire valoir quant à la représentativité du Sénat durant la période transitoire. La répartition des sièges de sénateur de communauté entre groupes politiques se fait en fonction du résultat des élections des sénateurs élus directs. La répartition des sièges est donc actuellement déterminée par les élections du 18 mai 2003, et les résultats des élections du 13 juin 2004 n'y changeront rien. C'est seulement le choix des personnes qui représenteront leur groupe politique qui pourra être modifié.

D. *L'immunité parlementaire*

Aucun problème ne se pose en qui concerne l'immunité parlementaire. Les sénateurs communautaires dont le mandat est temporairement prolongé restent couverts par leur immunité, en qualité de membre du Sénat. Leurs successeurs bénéficient de la même immunité dès leur élection au sein d'un conseil de région ou de communauté.

En conclusion, le vice-premier ministre est d'avis qu'il appartient à la Chambre d'apprécier si un tel ajout est compatible avec la déclaration de révision de la Consti-

B. *De termijn van het mandaat van gemeenschapssenator*

In de ter bespreking voorliggende regeling zit eigenlijk niets ongewoons. Die kan bijvoorbeeld vergeleken worden met het geval van een burgemeester die in afwachting van de benoeming van zijn opvolger het ambt waarnemend uitoefent. Uit dat voorbeeld blijkt evenwel de zwakke plek in het ontworpen dispositief.

Het nagestreefde doel van continuïteit had beter kunnen worden gehaald als men het mandaat van gemeenschapssenator had verlengd totdat een opvolger is aangewezen, veeleer dan tot wanneer de gemeenschapsraden zijn aangetreden. De ter bespreking voorliggende tekst werkt het vacuüm niet weg dat zich zou voordoen als de gemeenschapsraden hun senatoren niet zouden aanwijzen op de dag van hun aantreden, wel integendeel: door te bevestigen dat de Senaat, om geldig te beraadslagen, samengesteld moet zijn uit de vier bij artikel 67, § 1, bepaalde categorieën van senatoren, brengt de ontworpen tekst de wettigheid van de Senaat in het gedrang in de tijdspanne tussen het aantreden van de gemeenschapsraden en het aanwijzen van de nieuwe gemeenschapssenatoren, gesteld dat die beide handelingen niet samenvallen.

C. *De representativiteit van de Senaat in de overgangperiode*

De minister maakt geen opmerkingen over de representativiteit van de Senaat in de overgangperiode. De verdeling van de zetels van de gemeenschapssenatoren onder de politieke fracties is gebaseerd op de uitslag van de verkiezing van de rechtstreeks gekozen senatoren. De huidige zetelverdeling is dus berekend op grond van de uitslag van de verkiezingen van 18 mei 2003, en de uitslag van de verkiezingen van 13 juni 2004 zal daar niets aan veranderen. Er kan alleen een verschuiving optreden in de keuze van de personen die de politieke fracties vertegenwoordigen.

D. *De parlementaire onschendbaarheid*

Op het vlak van de parlementaire onschendbaarheid rijst geen enkel probleem. De gemeenschapssenatoren wier mandaat tijdelijk wordt verlengd, blijven onschendbaar als senator. Hun opvolgers genieten dezelfde onschendbaarheid zodra ze zijn verkozen voor een gewest- of gemeenschapsraad.

Tot besluit meent de vice-eerste minister dat de Kamer moet oordelen of een dergelijke toevoeging verenigbaar is met de verklaring tot herziening van de Grond-

tution. Quant au texte proposé par le Sénat, il eut été préférable de prévoir que ces sénateurs conservent leur mandat jusqu'à leur renouvellement.

*
* *

En ce qui concerne la possibilité pour le Constituant de réviser plusieurs fois la même disposition au cours de la même législature, *le président, M. Herman De Croo*, cite une étude publiée par M. Van der Hulst et A. Vander Stichele en 1991 selon laquelle un même article peut, certes, être modifié à deux reprises, mais pas lorsque la première modification a déjà répondu totalement à la volonté du préconstituant.¹

Selon le président, le simple ajout d'un alinéa à l'article 67, § 1er, ne correspondant pas à la volonté du préconstituant de réviser cet article, l'adoption du texte en projet n'épuiserait pas la compétence des Chambres de réviser encore l'article 67 sous la présente législature.

*
* *

M. Olivier Maingain (MR) demande que la commission prenne le temps de la réflexion avant de se prononcer sur le texte qui lui est soumis. Il faut éviter que la Constitution soit révisée à la légère pour régler un cas particulier.

Quant au fond, l'orateur émet une objection de principe au texte en projet. Le principe selon lequel la continuité de l'Etat implique que le titulaire d'une fonction reste en place jusqu'à l'installation de son successeur ne peut s'appliquer aux fonctions électives. Pour l'exercice de ces fonctions, c'est la volonté de l'électeur qui est déterminante. Il ne saurait se concevoir que des décisions importantes, une révision constitutionnelle par exemple, soient prises grâce aux voix de mandataires sanctionnés de non réélection par les électeurs.

L'intervenant n'est donc pas favorable à la disposition en projet si celle-ci n'est pas accompagnée d'importantes mesures de précaution. Il craint que l'adoption de cette disposition crée un précédent dangereux.

*
* *

¹ M. Van der Hulst et A. Vander Stichele, « *Is de herzieningsbevoegdheid van de Grondwetgever beperkt ?* », *T.B.P.*, 1991, p. 523.

wet. Wat de door de Senaat ontworpen tekst betreft, ware het beter geweest te bepalen dat die senatoren hun mandaat behouden totdat het wordt vernieuwd.

*
* *

Wat de mogelijkheid betreft om een zelfde bepaling in de loop van dezelfde zittingsperiode meermaals door de grondwetgever te doen herzien, haalt *voorzitter Herman De Croo* een onderzoek aan dat in 1991 door M. Van der Hulst en A. Vander Stichele werd gepubliceerd: « *Eenzelfde artikel kan weliswaar tweemaal gewijzigd worden, maar zulks kan niet indien men bij de eerste wijziging reeds volledig is tegemoetgekomen aan de bedoeling van de preconstituante.* »¹.

Aangezien de loutere toevoeging van een lid aan artikel 67, § 1, niet in overeenstemming is met het oogmerk van de grondwetgever om dit artikel te wijzigen, zou de aanneming van de ontwerp tekst er volgens de voorzitter geenszins toe leiden dat de Kamers niet meer bevoegd zijn artikel 67 nogmaals tijdens de huidige zittingsperiode te herzien.

*
* *

De heer Olivier Maingain (MR) vraagt dat de commissie bedenktijd in acht neemt alvorens zich over de haar voorgelegde tekst uit te spreken. Er moet worden voorkomen dat de Grondwet ondoordacht wordt herzien om een bijzonder geval te regelen.

Over de grond van de zaak maakt de spreker een principiële opmerking wat de ontwerp tekst betreft. Het beginsel dat de continuïteit van de Staat impliceert dat de bekleeder van een ambt in functie blijft tot de installatie van zijn opvolger mag niet van toepassing zijn op de bij verkiezing te begeven ambten. Voor de uitoefening van die ambten is de wil van de kiezer doorslaggevend. Het is ondenkbaar dat belangrijke beslissingen, zoals een grondwetsherziening, zouden worden genomen dankzij de stemmen van mandatarissen die door de kiezer werden gesanctioneerd met niet-herverkiezing.

De spreker is dan ook niet te vinden voor de ontwerp bepaling indien ze niet gepaard gaat met aanzienlijke voorzorgsmaatregelen. Hij vreest dat de aanneming van deze bepaling voor een gevaarlijk precedent zorgt.

*
* *

¹ M. Van der Hulst en A. Vander Stichele, « *Is de herzieningsbevoegdheid van de Grondwetgever beperkt?* », *T.B.P.*, 1991, blz. 523

M. Claude Eerdekens (PS) estime que, si une révision de la Constitution nécessite l'intervention des trois branches du pouvoir législatif, il n'en demeure pas moins que la disposition à l'examen est issue d'une initiative purement sénatoriale, et vise à régler un problème spécifique du Sénat. Il serait malvenu que la Chambre des représentants refuse purement et simplement la solution que le Sénat a imaginée pour régler son propre problème.

En réponse à l'orateur précédent, l'intervenant fait remarquer que si un parlementaire n'est pas reconduit dans son mandat, il ne s'agit pas nécessairement d'une sanction électorale. Il se peut très bien qu'il n'ait plus été candidat. En outre, M. Eerdekens se joint au vice-premier ministre pour rappeler que la répartition des sièges de sénateur communautaire est déterminée par les élections sénatoriales et non par les élections régionales et communautaires. Ces dernières élections n'ont aucune influence sur l'équilibre entre les groupes politiques du Sénat.

La solution proposée par le Sénat n'est certainement pas la meilleure en droit. Il peut arriver qu'une assemblée soit temporairement incomplète : c'est par exemple le cas lors du décès ou de la démission d'un parlementaire en cours de mandat, tant que son suppléant n'a pas prêté serment. Ceci n'invalide pas les délibérations. Cependant, si le Sénat manifeste son souhait de rester au complet pendant toute la législature, il convient que la Chambre respecte ce souhait. Agir autrement serait manquer de respect à l'égard de cette assemblée.

En outre, la Constitution ne confère pas un statut commun à tous les parlementaires. L'article 70 fait par exemple une nette distinction entre, d'une part, les sénateurs élus directs et, d'autre part, les sénateurs communautaires et cooptés. Le texte transmis par le Sénat se base sur le même principe.

*
* *

Le président, M. Herman De Croo, rappelle que la motivation des auteurs des propositions de loi déposées au Sénat était d'éviter que la Cour d'arbitrage soit saisie de recours en annulation invoquant la nullité des délibérations du Sénat. C'est suite à l'avis négatif du Conseil d'Etat que la formule retenue fut une proposition de révision de la Constitution (Doc. Sénat, 3-639/2 – 2003/2004).

*
* *

De heer Claude Eerdekens (PS) vindt dat een grondwetsherziening weliswaar het optreden van de drie takken van de wetgevende macht vergt, maar dat de ter bespreking voorliggende bepaling er louter op initiatief van senatoren is gekomen, en dat zij ertoe strekt een knelpunt te regelen dat specifiek is voor de Senaat. Het ware ongepast dat de Kamer van volksvertegenwoordigers zonder meer de oplossing zou afwijzen die de Senaat heeft uitgedacht om zijn eigen knelpunt te verhelpen.

In antwoord op de vorige spreker merkt het lid op dat een parlamentslid dat geen nieuwe ambtstermijn krijgt niet noodzakelijkerwijs door de kiezer werd gesanctioneerd. Het is best mogelijk dat hij zich niet langer kandidaat heeft gesteld. Voor het overige sluit de heer Eerdekens zich aan bij de vice-eerste minister, en herinnert eraan dat de zetels van de gewestsenatoren worden toegewezen op grond van de uitslag van de verkiezing van de Senaat en niet van de gewest- en gemeenschapsverkiezingen. Laatstgenoemde verkiezingen zijn van generlei invloed op het evenwicht binnen de senaatsfracties.

De door de Senaat voorgestelde oplossing is juridisch gezien zeker niet de beste. Het kan gebeuren dat een assemblee tijdelijk onvolledig is, bijvoorbeeld na het overlijden of het ontslag van een parlamentslid in functie, tot zolang zijn plaatsvervanger niet de eed heeft afgelegd. Zulks maakt de beraadslagingen daarom nog niet ongeldig. Indien de Senaat evenwel te kennen geeft volledig te willen blijven gedurende de hele zittingsperiode, dan moet de Kamer die wens in acht nemen. Anderszins handelen zou gelijk staan met een gebrek aan respect voor die assemblee.

Bovendien verleent de Grondwet geen gemeenschappelijk statuut aan alle parlamentsleden. Artikel 70 bijvoorbeeld maakt een duidelijk onderscheid tussen eensdeels de rechtstreeks verkozen senatoren en anderdeels de gecoöpteerde en gemeenschapssenatoren. De door de Senaat overgezonden tekst berust op datzelfde principe.

*
* *

Voorzitter Herman De Croo herinnert eraan dat de stellers van de in de Senaat ingediende wetsvoorstellen beoogden te voorkomen dat bij het Arbitragehof beroepen tot vernietiging worden ingesteld met als argument de nietigheid van de beraadslagingen in de Senaat. Er is voor de oplossing van het voorstel tot herziening van de Grondwet gekozen als gevolg van het negatieve advies van de Raad van State (Stuk Senaat 3-639/2-2003/2004).

*
* *

Selon *M. Alfons Borginon (VLD)*, la Chambre doit garder son esprit critique face à un texte que le Sénat semble avoir adopté dans la précipitation. Le texte à l'examen pose un problème technique en ce qu'il ne prend pas en considération l'hypothèse d'un blocage politique au sein d'un conseil de communauté. Un tel blocage mettrait le conseil concerné dans l'impossibilité de désigner ses sénateurs, ce qui prolongerait le mandat des sénateurs sortant jusqu'au élections suivantes.

L'intervenant émet également des réserves quant à la thèse soutenue par le président et le vice-premier ministre à propos de la compétence du Constituant. Même en admettant que l'adoption de la disposition à l'examen n'épuise pas la compétence du Constituant de réviser les autres dispositions de l'article 67, il est évident que ce nouvel alinéa ne serait plus révisable pendant la présente législature. Ce serait un handicap pour le Constituant si celui-ci venait à opérer une réforme du Sénat.

L'orateur estime en outre que le projet soumis à la commission est superflu. Les conditions de quorum et de majorité fixées par l'article 195 de la Constitution sont telles que l'absence temporaire des sénateurs communautaires ne rendra pas une révision constitutionnelle plus aisée : le nombre de sénateurs présents devra toujours être le même, puisque le quorum de deux tiers se compte sur la base des 71 sénateurs prévus par la Constitution : l'absence de 21 sénateurs communautaires ne change rien. Pour l'adoption des lois ordinaires, le quorum de présence exigé est plus bas : la présence de 36 sénateurs est suffisante. Concrètement, un état de fait dans lequel le Sénat compterait temporairement 21 membres de moins ne changerait en rien les équilibres politiques en son sein.

En ce qui concerne la validité des délibérations d'un Sénat privé des sénateurs communautaires, l'orateur signale que la question peut déjà se poser actuellement, par exemple en cas de démission. Le cas s'est déjà présenté, et il n'a jamais été considéré que le Sénat devait suspendre ses délibérations dans l'attente de la prestation de serment du suppléant appelé à siéger.

L'intervenant en conclut que l'adoption du texte en projet ne s'impose que si l'absence temporaire des 21 sénateurs communautaires est de nature à invalider les délibérations du Sénat, ce dont il doute.

*
* *

Volgens *de heer Alfons Borginon (VLD)* moet de Kamer kritisch blijven ten aanzien van een tekst die de Senaat kennelijk inderhaast heeft aangenomen. De ter bespreking voorliggende tekst doet een technisch probleem rijzen omdat hij geen rekening houdt met de mogelijkheid van een politieke blokkering in een gemeenschapsraad. Door een dergelijke blokkering zou de betrokken raad zijn senatoren niet kunnen aanwijzen, waardoor het mandaat van de aftredende senatoren tot de volgende verkiezingen zou worden verlengd.

De spreker maakt ook voorbehoud over de stelling van de voorzitter en de vice-eerste minister in verband met de bevoegdheid van de grondwetgever. Zelfs als men ervan uitgaat dat de goedkeuring van de voorliggende bepaling de bevoegdheid van de grondwetgever niet uitput om de andere bepalingen van artikel 67 te herzien, ligt het voor de hand dat dit nieuwe lid niet meer tijdens de huidige zittingsperiode zou kunnen worden herzien. Dat zou een handicap zijn voor de grondwetgever mocht die een hervorming van de Senaat doorvoeren.

De spreker is voorts van mening dat het ontwerp dat aan de commissie werd voorgelegd overbodig is. De in artikel 195 van de Grondwet bepaalde voorwaarden inzake quorum en meerderheid zijn van dien aard dat een tijdelijke afwezigheid van de gemeenschapsleden een grondwetsherziening niet zal vergemakkelijken. Er zullen immers altijd evenveel senatoren aanwezig moeten zijn aangezien het quorum van tweederde van de leden wordt berekend op grond van de 71 senatoren waarin de Grondwet voorziet. De afwezigheid van 21 gemeenschapsleden verandert daar niets aan. Voor de goedkeuring van de gewone wetten ligt het vereiste aanwezigheidsquorum lager aangezien de aanwezigheid van 36 senatoren volstaat. Concreet zou een feitelijke toestand waarbij de Senaat tijdelijk 21 leden minder telt, niets veranderen aan de politieke evenwichten binnen dat gremium.

In verband met de geldigheid van de beraadslagingen van een Senaat zonder gemeenschapsleden stipt de spreker aan dat die kwestie zich nu reeds kan voordoen, bijvoorbeeld in geval van ontslag. Dat heeft zich reeds voorgedaan en men heeft nooit geoordeeld dat de Senaat zijn beraadslagingen moest opschorten in afwachting van de eedaflegging van de plaatsvervanger die het vrijgekomen mandaat moest opnemen.

De spreker concludeert daaruit dat de ontworpen tekst alleen moet worden goedgekeurd als de beraadslagingen in de Senaat door de tijdelijke afwezigheid van de 21 gemeenschapsleden niet rechtsgeldig zouden blijken, wat hij betwijfelt.

*
* *

M. Jean-Jacques Viseur (cdH) ne manifeste pas d'enthousiasme à l'égard du texte en projet, qui lui paraît relever du bricolage. Il se joint à l'objection déjà formulée selon laquelle le terme choisi n'est pas opportun. Si l'objectif poursuivi est la continuité de la fonction de sénateur communautaire, le terme retenu aurait dû être la désignation des successeurs et non l'installation des conseils de communauté.

Le principe de continuité de l'Etat impose que les sénateurs communautaires continuent à siéger jusqu'à leur remplacement. Il cite le précédent des Chambres élues en 1939, dont les membres sont restés en fonction jusqu'aux élections organisées après la libération. La Constitution prévoit d'ailleurs expressément ce mécanisme en son article 90, qui dispose que si le décès du Roi survient pendant la période de dissolution des Chambres, les Chambres précédemment élues se réunissent pour assister à la prestation de serment de son successeur.

*
* *

M. Olivier Maingain (MR) fait remarquer que l'article 90 de la Constitution ne prévoit la reprise de leurs fonctions par des parlementaires dont le mandat a pris fin que pour un acte spécifique : la réception de la prestation de serment du Roi. Le texte à l'examen leur permet au contraire de poursuivre l'exercice de l'ensemble de leurs fonctions. Il y aurait ainsi un certain nombre de sénateurs représentant valablement la Nation alors qu'ils ne jouissent plus d'aucune légitimité électorale. Pour que ceci soit acceptable, il faut que le texte détermine également quels actes ne peuvent en aucun cas être posés durant cette période.

*
* *

M. Jean-Jacques Viseur (cdH) ne voit qu'une alternative. Une première solution consiste à ce que le Sénat suspende ses travaux tant qu'il n'est pas au complet, ce qui ne correspond pas à la volonté du Constituant. Une seconde solution consiste à prévoir un système de continuité. Une méthode consistant à limiter la compétence du Sénat par l'énumération des actes qui ne peuvent être accomplis pendant la période transitoire semble en tout cas excessive à l'orateur.

De heer Jean-Jacques Viseur (cdH) toont zich niet bijster enthousiast over de ontworpen tekst, die hij als oplapwerk bestempelt. Hij schaart zich achter de reeds geformuleerde opmerking van de vorige spreker die stelt dat de gekozen bewoordingen niet wenselijk lijken. Zo men streeft naar de continuïteit van het ambt van gemeenschapssenator, had men bij voorkeur naar de aanwijzing van de opvolgers in plaats van naar de installatie van de gemeenschapsraden behoren te verwijzen.

Op grond van het beginsel dat de continuïteit van de Staat gewaarborgd moet blijven, moeten de senatoren zitting houden tot ze worden vervangen. In dat verband memoreert de spreker een precedent: de leden van de in 1939 verkozen Kamers zijn aangebleven tot aan de verkiezingen die na de Bevrijding werden gehouden. Artikel 90 van de Grondwet voorziet overigens uitdrukkelijk in die procedure. Het stelt namelijk dat bij overlijden van de Koning tijdens een periode waarin de Kamers ontbonden zijn, de oude Kamers opnieuw bijeenkomen om de eedaflegging van Zijn opvolger bij te wonen.

*
* *

De heer Olivier Maingain (MR) merkt op dat artikel 90 van de Grondwet bepaalt dat parlementsleden wier mandaat is verstreken, hun ambt alleen opnieuw opnemen voor één specifieke handeling, met name de kennisgeving van de eedaflegging van de Koning. De ter bespreking voorliggende tekst biedt hen evenwel de mogelijkheid à hun functies voort te blijven uitoefenen. Zo zou men belanden in een situatie waarbij een aantal senatoren de Natie rechtsgeldig vertegenwoordigen, terwijl ze over geen enkele door de kiezer verleende legitimiteit beschikken. Om dit aanvaardbaar te maken, behoort de tekst ook vast te stellen welke handelingen gedurende die periode in geen enkel geval mogen worden gesteld.

*
* *

De heer Jean-Jacques Viseur (cdH) ziet terzake maar twee mogelijkheden. Een eerste oplossing voorziet erin dat de Senaat zijn werkzaamheden opschort zolang hij niet voltallig is, wat indruist tegen de wil van de grondwetgever. Een tweede oplossing bestaat in het inbouwen van een gewaarborgde continuïteit. Een methode waarbij men de bevoegdheid van de Senaat zou inperken door een opsomming van de handelingen die gedurende de overgangperiode niet mogen worden gesteld, lijkt de spreker hoe dan ook al te buitensporig.

En conclusion, l'intervenant considère que le projet de révision à l'examen n'est pas acceptable, car il crée une continuité arbitraire, tant *ratione temporis* que *ratione materiae*.

*
* *

Le président, M. Herman De Croo, se basant sur les travaux préparatoires de l'article 67 de la Constitution, rappelle que la volonté du Constituant est bien que les sénateurs communautaires soient membre d'un conseil de communauté, et que la perte de cette qualité entraîne la perte de plein de droit de la qualité de sénateur. Jamais cependant les effets d'élections fédérales et fédérées non simultanées n'ont été évoqués (voir avis du Conseil d'Etat, Doc. Sénat 3-481//3, p. 5).

*
* *

M. Servais Verherstraeten (CD&V) rappelle que la déclaration de révision de la Constitution du 10 avril 2003 permet également la révision de l'article 65. L'objectif avoué de la majorité est de réviser cet article afin de faire coïncider les élections fédérales et les élections fédérées. Si ce projet devait aboutir, le problème que le texte à l'examen est censé régler ne se posera plus. Est-il bien raisonnable de modifier la Constitution pour un problème ponctuel, qui ne concernera en outre que quelques personnes, la plupart des sénateurs communautaires actuels étant assurés de leur réélection ?

L'intervenant ne partage pas l'opinion du président sur la possibilité de réviser plusieurs fois le même article de la Constitution dans le courant de la même législature. Il prône une application plus stricte des principes constitutionnels et estime que l'adoption du texte à l'examen pourrait empêcher une réforme ultérieure du Sénat.

En outre, l'orateur déclare que l'interprétation donnée par le Conseil d'Etat à l'article 239 du Code électoral ne le convainc pas (voir Doc. Sénat, 3-481/3 – 2003/2004, p. 7).

*
* *

De spreker besluit uit een en ander dat het ter bespreking voorliggende ontwerp tot herziening onaanvaardbaar is want het creëert, zowel *ratione temporis* als *ratione materiae*, een door willekeur gekenmerkte continuïteit.

*
* *

Voorzitter Herman De Croo herinnert er op grond van de parlementaire voorbereiding van artikel 67 van de Grondwet aan dat de grondwetgever wel degelijk het oogmerk had ervoor te zorgen dat de gemeenschaps-senatoren lid zijn van een gemeenschapsraad, en dat het verlies van die hoedanigheid van rechtswege tot gevolg heeft dat de betrokkene de hoedanigheid van senator verliest. Nooit is echter ingegaan op de gevolgen van niet-gelijktijdige federale verkiezingen enerzijds en gewest- en gemeenschapsverkiezingen anderzijds (zie het advies van de Raad van State, Stuk Senaat, 3-481/3, blz. 5).

*
* *

De heer Servais Verherstraeten (CD&V) herinnert eraan dat de verklaring tot herziening van de Grondwet van 10 april 2003 de mogelijkheid biedt ook artikel 65 te herzien. Volgens de meerderheid is het de bedoeling dat artikel te herzien om de federale verkiezingen enerzijds en gewest- en gemeenschapsverkiezingen anderzijds te doen samenvallen. Mocht dit ontwerp worden aangenomen, dan zal de moeilijkheid die de ter bespreking voorliggende tekst geacht wordt te verhelpen, niet langer rijzen. Is het wel redelijk de Grondwet te wijzigen voor een specifiek knelpunt, dat overigens maar op enkele mensen betrekking zal hebben aangezien de meeste huidige gemeenschaps-senatoren zeker zijn van hun herverkiezing ?

De spreker is het niet eens met de mening van de voorzitter dat hetzelfde grondwetsartikel meermaals kan worden gewijzigd in de loop van dezelfde zittingsperiode. Hij pleit voor een striktere toepassing van de grondwetsbeginselen. Volgens hem zou de aanneming van de ter bespreking voorliggende tekst een latere hervorming van de Senaat kunnen verhinderen.

Bovendien geeft de spreker te kennen niet overtuigd te zijn door de interpretatie die de Raad van State heeft gegeven aan artikel 239 van het Kieswetboek (zie Stuk Senaat, 3-481/3 – 2003/2004, blz. 7).

*
* *

Le vice-premier ministre et ministre du Budget et des Entreprises publiques ne partage pas l'opinion de M. Verherstraeten en ce qui concerne les pouvoirs du Constituant. Si un doute existe, celui-ci porte sur la possibilité d'ajouter un alinéa dans l'article 67. Si la déclaration du pouvoir législatif ouvre à révision une disposition constitutionnelle en vue de la modifier, de la supprimer en tout en partie ou d'y ajouter un élément, le Constituant doit procéder de la manière indiquée. En l'espèce, le pré-constituant a simplement ouvert l'article 67 à révision, sans autre précision. Le silence du pré-constituant s'interprète généralement comme une autorisation de modifier la disposition concernée.

La modification d'une disposition consiste à remplacer un ou plusieurs mots du texte existant, alors que l'ajout consiste en l'adjonction d'un ou plusieurs mots sans aucune modification du texte existant. Le texte en projet n'est donc pas une modification, mais bien un ajout. Si la Chambre et le Sénat interprètent le silence du pré-constituant comme une autorisation de procéder à un ajout, ceci ne peut porter préjudice à une modification ultérieure, conforme à la volonté du pré-constituant.

*
* *

M. François-Xavier de Donnea (MR) fait remarquer que l'absence temporaire de sénateurs communautaires pourrait également être source de déséquilibres politiques au sein du Sénat. L'argument de M. Maingain selon lequel les voix de sénateurs non élus pourraient être utilisées pour l'adoption de certains projets sensibles pourrait donc être invoqué en sens contraire : l'absence d'un certain nombre de sénateurs pourrait également permettre l'adoption de tel ou tel projet qui ne recueillerait pas de majorité au sein d'un Sénat complet. L'hypothèse pourrait se présenter si un conseil de communauté était victime d'un blocage interne par exemple.

L'intervenant se réfère également à l'article 116 de la Constitution, qui impose que les conseils de communauté et de région sont composés de mandataires élus. Le Conseil d'Etat en déduit qu'il n'appartient pas au législateur ou au législateur spécial de modifier le terme d'un mandat parlementaire. M. de Donnea en conclut

De vice-eerste minister en minister van Begroting en Overheidsbedrijven is het oneens met de opinie van de heer Verherstraeten wat de bevoegdheden van de grondwetgever betreft. Als er al enige twijfel bestaat, dan heeft die betrekking op de mogelijkheid aan artikel 67 een lid toe te voegen. Indien een grondwetsbepaling krachtens de door de wetgevende macht goedgekeurde verklaring tot herziening van de Grondwet voor herziening vatbaar wordt verklaard, teneinde ze te wijzigen, ze geheel of gedeeltelijk te heffen dan wel er iets aan toe te voegen, moet de grondwetgever de aangegeven procedure volgen. In dit specifiek geval heeft de preconstituante artikel 67 louter voor herziening vatbaar verklaard zonder nadere bijzonderheden. Indien de preconstituante terzake niets preciseerd wordt daaronder over het algemeen verstaan dat het toegestaan is de betrokken bepaling te wijzigen.

Een wijziging van een bepaling bestaat er meestal in dat een of meer woorden van de bestaande tekst wordt of worden vervangen, terwijl een toevoeging bestaat in de bijvoeging van een of meerdere woorden zonder dat aan de bestaande tekst ook maar iets wordt gewijzigd. De ontwerp tekst is dus geen wijziging maar een toevoeging. Indien Kamer en Senaat het stilzwijgen terzake van de preconstituante interpreteren als een toestemming om iets toe te voegen, dan mag zulks overeenkomstig de wil van de preconstituante niet nadelig zijn voor een latere wijziging.

*
* *

De heer François-Xavier de Donnea (MR) merkt op dat de tijdelijke afwezigheid van gemeenschaps-senatoren tevens het politieke evenwicht in de Senaat uit balans zou kunnen brengen. Het argument van de heer Maingain, die stelt dat de stemmen van de niet-verkozen senatoren zouden kunnen worden aangewend om bepaalde gevoelige thema's te doen aannemen, geldt dus ook in de omgekeerde zin: de afwezigheid van een bepaald aantal senatoren zou tevens kunnen leiden tot het aannemen van een bepaald ontwerp waarvoor in een voltallige Senaat geen meerderheid zou kunnen worden gevonden. Het geval zou zich kunnen voordoen als bijvoorbeeld de interne werking van een gemeenschapsraad wordt geblokkeerd.

De spreker verwijst voorts naar artikel 116 van de Grondwet, waarin wordt gesteld dat de gemeenschaps- en gewestraden uit verkozen mandatarissen moeten zijn samengesteld. De Raad van State leidt daaruit af dat het de (bijzondere) wetgever niet toekomt om de termijn van een parlementair mandaat te wijzigen. De heer de

que la révision en projet devrait s'accompagner d'une révision de l'article 116 de la Constitution.

*
* *

Le vice-premier ministre et ministre du Budget et des Entreprises publiques ne partage pas les craintes de M. de Donnae. La répartition des sièges de sénateur communautaire se fait sur la base des résultats des élections du Sénat et non sur la base des élections fédérées. Cette répartition est donc actuellement fixée par les élections du 18 mai 2003. Les élections du 13 juin 2004 ne changeront rien à cette répartition.

Le projet à l'examen permet, en assurant la continuité du Sénat, d'éviter que ce dernier soit la victime d'un blocage survenant au sein d'un conseil de communauté. Il permet aussi au Sénat de poursuivre ses travaux avec une composition conforme aux résultats électoraux. Il arrive fréquemment qu'une assemblée soit privée pour une courte période de l'un de ses membres. Mais en l'espèce, c'est potentiellement de 21 membres et d'une durée de plusieurs semaines qu'il s'agit. Cela justifie l'adoption d'une mesure spéciale. Mais il convient que celle-ci soit convenablement rédigée. L'intervenant insiste donc pour que les mots « l'ouverture de la première session qui suit le renouvellement de leur conseil » soient remplacés par les mots « leur remplacement ».

Enfin, le vice-premier ministre estime qu'il existe de nombreux précédents en matière de révision implicite de dispositions constitutionnelles.

*
* *

Le président, M. Herman De Croo, attire l'attention sur le fait que si un blocage politique survient après les élections fédérées dans un conseil de communauté empêchant celui-ci de désigner ses sénateurs, le Sénat serait politiquement déséquilibré et en outre, handicapé dans son fonctionnement.

*
* *

M. Olivier Maingain (MR) ne peut se ranger à ces arguments. Le projet de révision à l'examen est contraire au principe de légitimité électorale auquel doivent répondre les assemblées parlementaires. Il porte ainsi atteinte à la souveraineté du suffrage universel. Une telle

Donnae besluit daaruit dat de ontworpen herziening gepaard moet gaan met een herziening van artikel 116 van de Grondwet.

*
* *

De vice-eerste minister en minister van Begroting en Overheidsbedrijven deelt de vrees van de heer de Donnae niet. Voor de gemeenschapssenatoren is de zetelverdeling gebaseerd op de uitslag van de federale verkiezingen, niet op die van de verkiezing van de gewest- en gemeenschapsraden. Die huidige verdeling is dus berekend op de uitslag van de verkiezingen van 18 mei 2003. De verkiezingen van 13 juni 2004 zullen niets wijzigen aan die verdeling.

Het ter bespreking voorliggende ontwerp waarborgt de continuïteit van de Senaat, en voorkomt tegelijk dat deze laatste het slachtoffer wordt van een blokkering in een gemeenschapsraad. Het stelt de Senaat tevens in staat zijn werkzaamheden voort te zetten in een samenstelling die strookt met de verkiezingsuitslag. Het komt vaak voor dat een assemblee het voor een korte periode zonder één van haar leden moet stellen. In voorkomend geval gaat het echter mogelijkerwijs over 21 leden die gedurende een periode van meerdere weken afwezig zullen zijn. Zulks rechtvaardigt het nemen van bijzondere maatregelen, maar dan wel op voorwaarde dat die worden opgemaakt zoals het hoort. De spreker dringt er bijgevolg op aan de woorden « de opening van de eerste zitting na de vernieuwing van hun Raad » te vervangen door de woorden « ze worden vervangen ».

Tot slot stelt de vice-eerste minister dat er in het verleden reeds een aantal gevallen zijn geweest waarin grondwettelijke bepalingen impliciet werden herzien.

*
* *

Voorzitter Herman De Croo wijst erop dat, wanneer zich na de verkiezingen van de gewest- en gemeenschapsraden een politieke blokkering in een gemeenschapsraad zou voordoen, met als gevolg dat deze laatste geen senatoren kan aanwijzen, zulks de Senaat politiek uit balans zou brengen en zijn werking ernstig zou hinderen.

*
* *

De heer Olivier Maingain (MR) kan die argumenten niet bijtreden. Het ter bespreking voorliggende ontwerp is strijdig met het beginsel van de electorale legitimiteit waaraan de parlementaire assemblees moeten voldoen. Het doet aldus afbreuk aan de soevereiniteit van het al-

entorse aux principes démocratiques se justifie d'autant moins que le texte en projet n'offre pas une réponse efficace au blocage éventuel d'un conseil de communauté. Il ne serait pas acceptable que dans un tel cas, les sénateurs communautaires sortant restent en fonction jusqu'au prochain renouvellement intégral du Sénat, soit pendant trois ans.

*
* *

M. Alfons Borginon (VLD) estime vain de tenter régler toutes les situations possibles dans la Constitution. Il préfère inviter les membres du Sénat à convenir d'une certaine prudence politique durant la période où leur assemblée ne sera pas au complet.

II. — VOTE

L'article unique est adopté par 9 voix contre 2 et 3 abstentions.

Le rapporteur,

Le président,

Alain COURTOIS

Herman DE CROO

gemeen stemrecht. Een dergelijke schending van de democratische principes is des te minder verantwoord, daar het ter bespreking voorliggende ontwerp geen doeltreffend antwoord biedt op de eventuele blokkering van een gemeenschapsraad. Het zou in een dergelijk geval niet aanvaardbaar zijn dat de aftredende gemeenschaps-senatoren aanblijven tot de volgende vernieuwing van de Senaat, dat wil zeggen gedurende drie jaar.

*
* *

De heer Alfons Borginon (VLD) vindt het een vergeefse zaak alle mogelijke situaties in de Grondwet te willen regelen. Hij verkiest de leden van de Senaat te verzoeken een zekere politieke omzichtigheid aan de dag te leggen tijdens de periode dat hun assemblee niet voltallig is.

II.— STEMMING

Het enige artikel wordt aangenomen met 9 tegen 2 stemmen en 3 onthoudingen.

De rapporteur,

De voorzitter,

Alain COURTOIS

Herman DE CROO